De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

1 AUGUSTUS 1934. AFLEVERING 4.

NADRUK VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE :
J. HEIMANS. AMSTERDAM.
Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE :
Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN :
W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE :
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

JONG BOSCH IN DE DUINEN.

De eenvoudigste vorm van boschaanleg in het duin is wel het steken van plantgaten en het daarin poten van jonge dennetjes, tegenwoordig meestal Oostenrijkers en Corsicanen. En de heele aanplant wordt dan omheind met draadgaas als verdediging tegen de konijnen. Deze maatregel geeft al dadelijk nieuw leven aan de wilde flora. De reeds aanwezige soorten komen tot rijker ontwikkeling en andere soorten, die tot nu toe steeds onmiddellijk door den konijnentand waren uitgewied, kunnen zich vestigen. Wanneer men begint met meerjarig plantsoen en de plantgaten of plantstrooken wat ruim genomen zijn, biedt de omgewerkte grond gunstige gelegenheid voor het ontkiemen van allerlei zaden, die op de vleugelen van den wind of met de vogels zijn aangekomen en dan krijgen we in de plantage naast de planten, die er van nature thuis behooren, ook nog allerlei nieuw gewas. We zitten dan spoedig dik in het onkruid en al naar de gelegenheid zal de boschkweeker dat onkruid begroeten als hulpmiddel voor dekking, windbescherming, grondverbetering misschien, of hij zal het gewoonweg dulden, of hij zal het bestrijden.

Voor de bestudeering van den invloed van het konijn op de vegetatie zijn dergelijke

De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

aanplantingen van groote waarde en ik hoop daar later nog wel eens iets van te kunnen verhalen.

Soms kan men in zulke aanplantingen de zonderlingste dingen zien gebeuren. In mijn aanteekeningen van dertig jaar geleden vind ik, dat in een jonge loofhoutaanplant in de Staatsbosschen op Texel de grond over honderden vierkante meters begroeid was met prachtig bloeiende Anagallis tenella. Het terrein was natuurlijk behoorlijk doorgreppeld en het grondwater stond minstens anderhalven meter onder de oppervlakte. Maar voorjaarsregens en een over het algemeen nog al vochtig jaar hadden aan de zaden gelegenheid gegeven om te ontkiemen, de plantjes waren mooi uitgegroeid en bloeiden rijkelijk: een rose schemering tusschen de elsjes, berken en eiken. Het volgend jaar was het al gedaan en de Anagallis voor goed uit dien hoek van Texel verdwenen.

Fig. 1. *De luchtige Corsicanen.*

Ieder jaar worden de dennetjes grooter en dan raken de onkruiden en ook de eigenlijk daar thuis behoorende planten al meer en meer in het gedrang en verdwijnen nagenoeg geheel, wanneer de aanplant gesloten raakt. Merkwaardig is het, dat de duinroosjes tot het uiterste stand houden en zelfs dit stadium nog overleven, ook al brengen zij nog maar zelden bloemen voort.

Het bosch begint nu in de ondankbare jaren te komen voor zoover het de grondflora betreft. Maar het schiet al hooger en hooger op, ondergaat vele dunningen en eindelijk zien we, na vijftien—twintig, vijfentwintig jaren, dat we er al heel behaaglijk in kunnen rondwandelen, niet meer langs de paden, maar door het heele bosch, van boom tot boom.

Nu kan de boschkweeker weer allerlei techniek aan den dag leggen. Hij kan gaan onderzaaien en onderplanten en dat kan hij doen op strooken of verspreid en dat weer met inlandsch materiaal, zooals hazelaar en haagbeuk, eik, beuk en lijsterbes, of met bijna inlandsch materiaal zooals tamme kastanje of met vreemdelingen zooals Amerikaansche eiken. Maar hij kan ook, en dat gebeurt in particuliere duinboschen heel dikwijls, de zaak met rust laten en zich beperken tot dunningen en bestrijding van ziekte en beschadiging.

Daar beleef ik dan weer veel genoegen aan, want nu komt de Natuur zelve eens probeeren, wat ze voor dat nieuwe bosch doen kan. De duinroosjes hebben het in zoo'n bosch nu al vijfendertig jaar volgehouden. Ze bloeien haast nooit meer en maken alleen ijle nieuwe loten, jaar in jaar uit. Gingen we zoo'n bosch vellen, dan hadden we daar in een paar jaar weer een rijk bloeiende duinroosjeshelling. Op andere plaatsen hebben we nog jaren lang een grijze dennennaaldenbodem. Elders komt een mosdek, meest slaapmos. En al heel gauw verschijnen allerlei paddenstoelen: Mycena's,

De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

Marasmius confluens, Boletus-soorten en in een enkel boschje prachtige Tricholoma terreum en een onuitputtelijke voorraad van Lactarius deliciosus. Dat was in een twintigjarig bosch van Oostenrijkers.

Het hangt natuurlijk van de omgeving af, welke planten zich komen vestigen en in welk tempo de vestiging geschiedt. In de Kennemer duinen zijn de omstandigheden heel gunstig, want die zijn van ouds voor een groot deel met bosch begroeid.

Geen wonder dan ook, dat we al heel gauw een mooien opslag hadden van de Breedbladige Wespenorchis. In Hei en Dennen heb ik verteld, hoe ik die een kleine veertig jaar geleden ook in groot aantal en heel forsch vond in jong dennenbosch aan den Montferland. Hier in Bloemendaal kregen we haar in reusachtige, veelstammige exemplaren, maar in den laatsten tijd zijn ze door ziekte en konijnen weer achterop gekomen.

Fig. 3. *Links: Stekelvaren. Rechts: Mannetjesvaren in de Staatsbosschen aan den Botgrasweg.*

Tegelijk met de paddenstoelen deed ook Stofzaad zijn intocht en, voor deze buurt zonderling genoeg, mannetjesvaren en stekelvaren. En dan hebben de vogels en de eekhoorns hier en daar al aardig gezorgd voor een onderplanting met loofhout: kardinaalsmuts, Geldersche Roos, Vlier, Hulst, Lijsterbes, Berberis, Kamperfoelie en eiken. Dan op sommige plaatsen nog Salomonszegel en op één plek is zelfs het Wintergroen bezig om over te loopen uit het oude bosch naar het nieuwe, niet door zaad, maar door zijn ondergrondsche uitloopers. Maar ik ben bang, dat de droogte ons hier oponthoud zal veroorzaken.

Op Texel zijn de omstandigheden heel anders. Daar waren tot in het eind van de vorige eeuw geen andere bosschen dan de kleine, maar onvergelijkelijk mooie elzen-berkenboschjes, verspreid over het oude eiland en hier en daar langs den duinvoet. Grooter waren het Lange Bosch en de Nieuwe Aanleg, deze met nog al wat eikenhout.

Dan hadden we ook nog het houtgewas van de eendekooien en bij sommige boerderijen, en eindelijk nog het aloude maar kleine boschje van den Hoogen Berg.

De oudste gedeelten van de Staatsbosschen op Texel zijn nu tegen de veertig jaar geleden beplant, de jongste dit jaar. We kunnen daar dus de bebossching in velerlei stadia aanschouwen.

In de oudere stukken vinden wij allerlei interessante gevallen uit het tijdperk der eerste proefnemingen, in de nieuwe perceelen zien we de toepassing van alles wat men door studie en ervaring heeft geleerd. Onderplanting en onderzaaiing geschiedt ook hier weer slechts op bescheiden schaal, haast overal heeft de Natuur vrij spel. Wat zij doet, kunnen we het best zien in de omgeving van de Fontein-nol.

Nu hebben de oude elzenboschjes van Texel en ook die van Vlieland en Terschelling

De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

een fabelachtig rijken ondergroei van varens, vooral Stekelvarens (*Aspidium spinulosum Sw = Dryopteris austriaca H. Woynar*) en Mannetjesvarens (*Aspidium Filix mas = Dryopteris F.m.*), vooral Stekelvarens en die dan in de beide ondersoorten *spinulosa* en *dilatata*.

Wel, al deze varens hebben zich nu reeds gevestigd in het dennenbosch bij de Fontein-nol, vooral heel mooi in het perceel rechts van den Botgrasweg. Ze staan daar broederlijk bij elkaar, de Mannetjesvaren met zijn korte stelen en naar beide zijden versmalde veer, de Stekelvarens op lange, soms zeer lange stelen en de veeren aan de basis of dicht bij de basis het breedst. Zelfs op dit kleine stuk ziet ge al een groote verscheidenheid van vormen. Er gaat daar een diepe greppel door het bosch en langs den greppelkant vindt ge die varens van heel klein af tot meterhoog toe.

Holkema vermeldde indertijd Dubbelloof (*Blechnum Spicant*) niet voor Texel en ik was dus in mijn heel jonge jaren er nog al grootsch op, dat ik die varen vond aan de Mient bij de Fontein-nol in de groote wildernis. En thans, nu de wildernis geheel is ontgonnen, heeft hij zich toch nog in één enkel exemplaar staande gehouden aan een slootkant langs den Fonteinweg. Met een klein sprongetje is hij in de Staatsbosschen. Laat ons hopen, dat hij daar weldra ook aan dien greppelkant komt opdagen.

Fig. 4. *Het oudste stuk van de Staatsbosschen op Texel.*

Eigenlijk heb ik beloofd, dat ik voorloopig niet meer zou spreken over de verloren gegane bron aan de Fontein-nol. Maar ik moet het hier wel eventjes doen. Er is geen spoor van overgebleven en zelfs de plaats is door de veranderingen in het terrein, de beplanting, de nieuwe paden, moeilijk weer te vinden. Doch nu komt de natuur ons weer te hulp.

In een plooi in de zuidoosthelling van de Nol heeft zich in het bosch in de laatste jaren een plantengroei ontwikkeld, die wijst op een bijzondere vochtigheid in den bodem. De varens zijn er in menigte opgeschoten, bovendien lijsterbes, kamperfoelie en bramen en vooral ook riet. Het lijdt weinig twijfel, of wij bevinden ons daar op den voormaligen bronbodem en dat blijkt ook wel uit de omstandigheid, dat hier geen naaldhout staat, maar eik en beuk en tamme kastanje.

De Texelsche bosschen raken hier uit de ondankbare jaren. Sommige lanen gaan er al indrukwekkend uitzien. Verscheiden boomen, vooral de Oostenrijkers beginnen al kronen te vormen en de tijd is niet meer ver, dat onze Zwarte Dennen hier ook den beroemden paraplu-vorm zullen vertoonen, zooals we dien zien in het Wiener Wald.

In de Staatsbosschen van Texel, zooals ze nu zijn, kunt ge ook heel mooi en gemakkelijk het verschil zien tusschen de Oostenrijksche en de Corsikaansche varieteit

De Levende Natuur 39 (4):105-110 (1934)

van den Zwarten Den. Beide hebben naalden, die veel langer zijn dan die van den Groven Den. De naalden van den Oostenrijker zijn strak en meest glanzig donkergroen, die van den Corsicaan zijn dunner, eenigszins gebogen en grijsgroen. Hier op Texel bloeit de Corsicaan iets later dan de Oostenrijker en dan ook weer met lichter bloemen. Hij ziet er heelemaal slanker en lichter en vroolijker uit dan de andere, juist andersom dan je van hun nationaliteit zou verwachten. De Oostenrijker heeft nog iets. Wanneer de onderste takken, die geen naalden meer dragen worden afgekapt, eer ze vanzelf afspringen, dan gaat de boom rondom die kapplaatsen aanzwellen en de stam krijgt dan een beetje het uiterlijk van gewrichtsrheumatiek. De Corsicaan blijft onder die beproeving slank en recht.

Ik mag de geregelde bezoekers van Texel wel aanraden, om eens hun aandacht jaar op jaar te schenken aan de Staatsbosschen. Behalve Grove Den en de beide variëteiten van Zwarte Den vindt ge er nog een groot aantal andere coniferen als Bergden, Zeepijn, Pinus rigida, Pinus contorta en verschillende soorten van sparren. Thans wordt veel loofhout aangeplant en loofhout zal ook langzamerhand het naaldhout voor een deel vervangen. En altijd door kan ook de Natuur haar gang gaan. Ook de fauna, vooral de vogelwereld gaat zich langzamerhand wijzigen en als ge lang genoeg leeft kunt ge in het Natte Vlak, waar thans de allerjongste bebosschingen zijn, een hoofdstuk geschiedenis zien gebeuren, dat we zouden kunnen betitelen: Van Wulp tot Zwarte Specht.

Nu moeten we ons best doen, om bijtijds elke nieuwe vestiging in deze bosschen tijdig te registreeren, dan hebben wij er dubbel plezier aan.

JAC. P. THIJSSE.

METSELWESPEN.

De graafwespen hebben in de laatste jaargangen van dit tijdschrift een ruime plaats gehad, nu mogen misschien de metselwespen wel eens aan de beurt komen. Evenals de graafwespen voeden ze hun larven met verlamde prooi, ook graven ze zelf hun nestgangen, of maken gebruik van reeds aanwezige holten en men zou ze om die reden ook wel tot de graafwespen kunnen rekenen, want dat is maar een soort van biologische verzamelnaam voor angeldragenden van zeer verschillende levensgewoonten. Maar de metselwespen wijken in hun lichaamsbouw nogal belangrijk af van de tot dusver behandelde graafwespen (*Sphegiden*) en daarom is het wel goed, ze in een aparte groep te vereenigen.

Fig. 1. *Een plooiwesp* (Discoelius zonale Panz.). *De linker vleugel is uitgespreid.*

Als je zoo'n zwart-gele metselwesp op een bloem ziet zitten, krijg je allereerst den indruk, dat de vóórvleugels bijzonder smal zijn. Dat is echter maar schijn; in rusttoestand zijn ze in de lengte geplooid, uitgespreid zijn ze even breed als een gewone wespen-